

Väitöskirja työn taloustieteestä

MIKKO PUHAKKA

Jaakko Kiander: Wage Bargaining, Risk-Sharing and Employment: Four Essays in Labor Economics, Yrjö Jahnsson Foundation, Helsinki 1994.

Jaakko Kianderin väitöskirja kuuluu työn taloustieteen alueelle. Monissa markkinatalousmaissa (ml. Suomi) palkat ovat määräytyneet erilaisten sopimusjärjestelmien avulla. Työllisyys on määräytynyt sitten yrityksissä ja muilla työpaikoilla sopimusneuvottelujen tulosten selvittyä. On ajateltu, että kansantaloustieteen perinteisellä näkemyksellä (ja oppikirjaviisaudella; kysyntä = tarjonta) ei ole ollut kovin paljon annettavaa esimerkiksi meikälaisten työmarkkinoiden toiminnan ymmärtämiseen. On kuitenkin muistettava, että eri sopimustasoilla (joko keskitetyissä tai liittokohtaisissa) sovitut palkat eivät ole usein olleet sitä, minkälainen palkkakehitys on loppujen lopuksi tapahtunut; toteutunut kehitys on ollut eri kuin, mitä sopimuksissa sovittiin. On tapahtunut paikkaliukumia. Neuvottelujärjestelmä ei ole pystynyt ennakoimaan kaikkia tulevia markkinoiden asettamia paineita.

Tämän väitöskirjan kantava teema on, että palkat määräytyvät joko työntekijöiden edustajien (ammattiliitot) ja työnantajien edustajien välisissä neuvotteluissa tai yksistään monopolin omaavan ammattiliiton määräämänä. Työn taloustieteen kirjallisuudessa on käytetty hyvin laajasti Nashin neuvottelumallia, jossa neuvotteluosapuolet maksimoivat yhteistä hyvinvointiaan (tai tarkasti sanoen hyötyjensä tuloa painotettuna kunkin

osapuolen neuvotteluvoimalla). Neuvottelun lopputuloksen määräävät sitten osapuolten neuvotteluvoima ja heidän ulkopuoliset mahdollisuutensa (vaihtoehtonsa, jos eivät ryhdy po. sopimukseen). On tärkeätä huomata, että Nashin perusmallissa neuvotteluvoima ja taloudenpitäjien vaihtoehdot on otettu annettuina. Ensimmäisessä varsinaisessa kontribuutiooesseessään väittelijä pyrkii tekemään Nashin neuvottelumallin realistisemmaksi pohtimalla mm. sitä, mistä osapuolten neuvotteluvoima on peräisin. Osapuolet voivat tehostaa neuvotteluvoimaansa lakko- ja työsulunuhkauksilla. Näitten uhkausten uskottavuus on sitten merkittävä tekijä kummankin osapuolen neuvotteluvoimalle. Tämä parantaa osaltaan Nashin mallia ja antaa osittaiselityksen lakoilla ja työsululla uhkaamiselle, vaikkakaan lakkoja ja työsulkuja ei väittelijän teoreettisessa mallissa havaitakaan.

Idea lakkokassoilla ja varastoilla uhkaamisella Nashin mallissa on omaperäinen ja mielenkiintoinen. Luvun kaksi toteutuksessa on kuitenkin joitakin epätarkkuuksia. Derivaattalausekkeista (2.4a) ja (2.4b) puuttuvat termit QB ja A . Ammattiliiton hyötyfunktiossa (2.7) on mukana ainoastaan lakkokassoista saatu korko (rA) eikä kassaa korkoineen. Lakkokassa A jää näin ollen kahden periodin mallissa seuraaville periodeille, joita mallissa ei eksplisiittisesti käsitellä. Tasapainon ratkaisuisissa (tapaukset A ja B , sivut 36–37) jää kaipaamaan hieman eksplisiittisempää käsittelyä.

Toisessa kontribuutioluvussa (luku 4) pohditaan sitä, miten monopoliammattiliitto (jonka oletetaan huolehtivan sekä työllisten että työttömien hyvinvoinnista) määrää työttömyysturvan (työttömyysvakuutus), kun otetaan huomioon, että työttömien työnetsintä riippuu työttömyysvakuutuksesta. Monopoliammattiliitto päättää nyt palkan lisäksi työttömyysvakuutuksen tason työttömän etsintäkäyttäytymisestä saadun ehdon rajoissa. Perinteisesti ammattiliiton ongelma on ratkaistu ilman rajoitteita työttömien työnetsinnästä.

Luku neljä on myös omaperäinen ja idealtaan mielenkiintoinen kontribuutio. Tässäkin luvussa tutkimuksen toteutus on jonkin verran epätasallista. Olisi ollut hyvä selvittää yhtälöiden (4.3a), (4.3b) ja (4.8) johtaminen. Lisäksi jos otetaan ehto (4.27), $u(b^*) - s = u[w - z(b^*, s, w)]$, huomioon, redusoituu optimointitehtävä (4.21) muotoon, jossa tavoitefunktioksi saadaan $Mu[w - z(b, s, w)]$ eikä muotoon (4.28). Tehtävä (4.28) saadaan, jos pätee $u[w - z(b^*, s, w)] = u(b^*)$. Nähdäkseni kuitenkin Teoreema 2 (s. 60) pätee muuttuneesta optimointitehtävästä huolimatta, mutta toki todistuksen yksityiskohdat muuttuvat.

Pyrittäessä selittämään työllisyyttä ja palkkojen määräytymistä lienee tärkeää pohtia myös yritysten rahoitustekijöiden vaikutuksia. Puhtaassa Nashin neuvottelumallissa ei näiden tekijöiden vaikutuksiin juurikaan kajota. Kolmannessa kontribuutioluvussaan (luku 5) väittelijä konstruoi staattisen mallin, jolla rahoitustekijöiden vaikutuksiin yritetään saada selvyyttä. Toisin kuin aikaisemmissa luvuissa nyt kiinnitetään tarkempaa huomiota yritysten päätöksentekoon. Ennen kaikkea pohditaan sitä, kuinka konkurssin uhka vaikuttaa yritysten päätöksentekoon. Palkkataso määräytyy tässäkin mallissa Nashin neuvottelupe-

lin tuloksena. Luku viisi osoittaa rahoitustekijöiden potentiaalisen merkityksen työllisyyden ja palkkojen määräytymisessä. Tämän luvun mallia on kuitenkin pidettävä varsin alustavana, koska siinä käsitellään mm. investointeja ja rahoitusta, jotka vaativat dynaamisen mallin. Lisäksi mallissa epävarmuus on otettu huomioon melko alkeellisella tavalla. Näin ollen on verrattain hankala sanoa, kuinka luotettavia mallin tulokset ovat esimerkiksi politiikka-analyysien kannalta.

Väitöskirjan viimeisessä kontribuutioluvussa (luku 6) pyritään empiirisellä kokeella hakemaan vastausta kysymykseen, johtaako normalityöajan lyhentäminen työllisyyden kasvuun. Monet tutkijat ovat argumentoineet sekä teoreettisissa että empiirisissä tutkimuksissa, ettei näin käy, vaan tarvittava lisätyöpanos saadaan ylittämien lisääntymisen kautta. Väittelijä päätyy tulokseen: jos tehdäänkin kahdeksantuntisen työpäivän sijasta kuusituntisia työpäiviä, työllisyys paranee. Luku kuusi on kontribuutio työn taloustieteen empiiriseen kirjallisuuteen.

Jaakko Kianderin väitöskirja "Wage Bargaining, Risk--Sharing and Employment: Four Essays in Labor Economics" on ansiokas kontribuutio työn taloustieteen kirjallisuuteen ja se sisältää riittävästi akateemiselta väitöskirjalta vaadittavia kontribuutioita. Puutteena väitöskirjassa on paikka paikoin viimeistelemätön toteutus.

Jaakko Kianderin väitöskirja on artikkeliväitöskirja. Artikkelit on kirjoitettu puhtaaksi uudelleen ja painettu Yrjö Jahnessonin säätiön kustantamana kirjana. Valitettavasti kirjaan on jäänyt huomattava määrä painovirheitä ja huolimattomuuksia. Jos haluaa tutustua väitöskirjaan lähemmin, on parempi tehdä se hankkimalla käsiinsä alkuperäiset artikkelit.